

# **LUYỆN TẬP THAO TÁC LẬP LUẬN PHÂN TÍCH**

(Về xã hội)

(1 tiết)

## I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Ôn lại kĩ năng lập luận phân tích.
- Biết vận dụng kĩ năng này vào việc viết đoạn văn phân tích một vấn đề xã hội.

## II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LUU Ý

### **1. Về nội dung**

- a) Viết đoạn văn nghị luận là kĩ năng HS cần phải có để trình bày trọn vẹn một ý, từ đó hoàn thành việc viết một bài văn. Muốn giúp HS biết viết đoạn văn theo thao tác lập luận phân tích, GV cần có quan niệm về thao tác phân tích.

Đối với văn bản thuyết minh nói chung, phân tích là thao tác chia đối tượng được thuyết minh (sự vật, vấn đề) thành các bộ phận cấu thành hoặc theo các phương diện hay các góc độ quan sát, và lần lượt trình bày sự vật, vấn đề theo các bộ phận, phương diện hay góc độ đó cho đến hết. Ví dụ, khi trình bày vấn đề lòng yêu nước, có thể chia ra : lòng yêu nước thể hiện trong học tập, trong lao động, trong chiến đấu,... ; hoặc lòng yêu nước của đồng bào miền xuôi, miền ngược ; lòng yêu nước trong quá khứ, trong hiện tại,... ; hoặc khi giới thiệu một ngôi trường, có thể giới thiệu địa điểm của trường, quy mô của trường, lịch sử của trường, v.v.

Đối với văn bản nghị luận, lập luận phân tích yêu cầu chia tách đối tượng thành nhiều khía cạnh, trường hợp khác nhau để xem xét, phân tích sâu hơn, tức là chỉ ra nội dung, thực chất của một sự vật, vấn đề qua các mối quan hệ với các sự vật và vấn đề khác, như quan hệ giữa nguyên nhân và kết quả, giữa bộ phận và toàn thể, sự giống nhau và khác nhau, cái chính và cái phụ, cái lợi và cái hại,... Để có kết quả phân tích như vậy, người ta thường kết hợp vận dụng các thao tác so sánh, đối chiếu, suy lí, quy nạp,... Ví dụ trong các đoạn trích *Giá người*, *Học vấn và văn hoá*, tác giả phân tích các phạm vi biểu hiện của "giá người", giá người thay đổi theo hoàn cảnh. Mỗi quan hệ giữa học vấn, bằng cấp với phong cách văn hoá, chỉ ra chỗ có quan hệ với nhau và chỗ khác nhau của chúng.

#### b) Về các đề văn luyện tập

Nội dung luyện tập gồm hai phần : nhận biết lập luận phân tích qua các đoạn văn và viết đoạn văn phân tích.

Về phần nhận biết lập luận phân tích trong đoạn trích *Giá người*, Tản Đà phân tích cho thấy giá người phụ thuộc hoàn cảnh và điều kiện. Con người ta chỉ có giá trong điều kiện nhất định, không phải là bất biến, từ đó có giá nhỏ, giá lớn, giá ngắn ngủi, giá lâu dài và cuối cùng mong mọi người hãy thích cái giá lớn, có ý nghĩa lâu dài.

Về đoạn trích *Học vấn và văn hoá*, tác giả phân biệt sự khác nhau và mối quan hệ giữa học vấn và phong cách văn hoá. Ở đây, phân tích là phân biệt và chỉ ra mối quan hệ qua lại của hai phương diện có vẻ giống nhau, nhưng không đồng nhất với nhau, từ đó đặt yêu cầu tu dưỡng văn hoá cho mọi người.

Về phần viết đoạn văn phân tích, chú ý là trong mỗi đề văn đã cho sẵn một vấn đề và hướng phân tích.

Đề 1 : Nhiệm vụ của HS là viết một đoạn văn phân tích nêu suy nghĩ về vấn đề được, mất. Ví dụ : Mỗi người có một cuộc đời, một tuổi trẻ, đó là những cái được vô giá, nhưng cái được ấy rồi sẽ mất đi. Phải biết làm sao cho chúng trở nên có ý nghĩa để khỏi phí phạm. Cuộc sống luôn luôn có cơ hội, phải có chuẩn bị mới giành được cơ hội. Nhưng có những cái được (như giàu sang, thành tích,...) lại có thể trở thành gánh nặng, tạo nên tính ỷ lại, cản trở ý chí phấn đấu vươn lên,... ; có những cái được phù phiếm, rỗng tuếch, không nên chạy theo ; lại có những cái mất chuẩn bị cho cái được, có cái mất chỉ thuần túy là phung phí,...

Đề 2 : Cần tìm cách phân tích mối quan hệ giữa bộ phận và toàn thể. Chẳng hạn, bộ phận và toàn thể không tách rời nhau, như giọt nước là một phần không tách rời sông, hồ, đại dương. Nếu tách rời với toàn thể thì giọt nước sẽ nhanh chóng bị khô kiệt, còn vẫn nằm trong toàn thể thì sẽ tồn tại với toàn thể. Quan hệ giữa cá nhân và tập thể cũng như vậy. Từng cá nhân tách rời nhau thì yếu đuối, nhưng nếu hoà mình vào tập thể thì được tiếp thêm sức mạnh, mang tính chất toàn thể. Song mặt khác, cá nhân tuy là bộ phận của tập thể, nhưng không như giọt nước bị hoà tan, mà vẫn có cá tính, bản sắc riêng của mỗi người. Nếu hoàn toàn hoà tan, cá nhân sẽ không còn cá tính diện mạo và càng không tồn tại như là những cá nhân nữa.

## 2. Về phương pháp

a) Đối với bài tập nhận biết, GV gọi HS đọc, nêu câu hỏi về cách phân tích, có thể cho HS trao đổi, cuối cùng GV nêu ý kiến của mình.

b) Bài viết đoạn văn phân tích thực chất là *một loại bài làm văn nhỏ*. GV hướng dẫn HS chọn một luận điểm và viết tại lớp đoạn văn ngắn độ mười dòng theo thao tác phân tích, sau đó gọi HS đọc và sửa chung trên lớp để rút kinh nghiệm, cho về nhà viết lại. Nếu GV ra bài tập cho HS tập viết đoạn văn ở nhà, đến lớp chỉ sửa chung, rồi lại viết tiếp tại lớp một đoạn văn nữa, thì lượng luyện tập sẽ nhiều hơn, hiệu quả hơn.

Về việc cụ thể hoá luận điểm để viết đoạn văn, GV hướng dẫn cho HS phát biểu, nêu ra các ý khác nhau và chọn lấy ý thích hợp để viết. Ví dụ, vấn đề được, mất có thể có các luận điểm sau :

- Mọi cái được, dù to lớn, đều có thể sẽ mất.
- Mất là sự trả giá cho cái được.
- Phân biệt cái được có giá trị và cái được phù phiếm.
- Phân biệt cái mất có ý nghĩa và cái mất vô nghĩa,...

– HS đọc câu thơ của Nguyễn Công Trứ : "Được mất dương dương người thái thượng" trong *Bài ca ngát ngưởng* thì sẽ có một hướng phân tích khác : con người phải đứng cao hơn sự được mất cá nhân, mới không bị cái được, cái mất trói buộc gò bó. Sống mà chỉ chăm chăm nhìn vào cái được, cái mất của mình sẽ trở nên tầm thường.

Mỗi luận điểm như thế đều có thể viết thành một đoạn văn.

c) Lưu ý : GV có thể chỉ chọn một đề để HS luyện tập viết đoạn văn tại lớp. Các đề khác để cho HS biết về hướng ra đề văn nghị luận xã hội.

### III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

**1. Phân mở đầu :** Giới thiệu nội dung và yêu cầu luyện tập.

**2. Phân nội dung chính**

Thực hiện hai loại bài tập. Tuỳ thời lượng, GV có thể chỉ hướng dẫn đọc một đoạn trích và làm một đề văn.

a) Bài tập nhận biết. GV gọi HS đọc và cho biết thao tác lập luận phân tích trong mỗi đoạn trích.

b) Bài tập viết đoạn văn. GV có thể chỉ chọn một trong hai đề để cho HS luyện viết.

**3. Phân củng cố**

Nhắc lại yêu cầu về viết đoạn văn lập luận phân tích.